

Ulighed i dannelse og kultur: om *tilgængelighed* og *anvendelighed* i formidling af dansk kulturhistorie. Demokratisering af kulturhistorie og kulturarv med inspiration fra aktionslæring

Rasmus Thorup Kildegaard 2022, Museum Lolland-Falster

I gamle dage - På frilandsmuseet De Gamle Huse i Maribo, prøver børn kræfter med 1800tallets landsbyliv. De skal bl.a. i skole, skrive på tavle og stå ret for den strenge lærer.

"Hvis de andre opdager, at jeg keder mig, tror de nok, jeg er dum"

Alle har ret til historien

Alle har ret til at kende kulturhistorien, men ikke alle har adgang til det. Vi vil arbejde for, at flest mulige grupper i samfundet har adgang til dansk kulturhistorie. Derfor ser vi kritisk på egne rammer og forståelser og eksperimenterer med *tilgængelighed* og *anvendelighed*: Hvordan kan en genstand, et værk eller en idé, viden, paradoks bedst give mening for en bestemt gruppe?

I det første afsnit beskrives erfaringer i museets formidlingsarbejde målrettet udsatte grupper, og i det sidste undersøges nogle perspektiver på kulturhistorie som fælles tredje og historie som en performativ disciplin knyttet til dannelses- og erkendelsesprocesser.

Erfaringer

Tilgængelighed, anvendelighed, genkendelighed

Museum Lolland-Falster har siden sin sammenlægning eksperimenteret med at invitere og formidle til målgrupper, som af forskellige grunde sjældent eller aldrig kommer på museum. Mange af disse grupper har sociale, sundhedsmæssige eller økonomiske udfordringer, som dominerer deres hverdag. Det øger risikoen for, at de og deres børn ikke kommer på museum. Det forstærker uligheden i vores samfund. Derfor eksperimenterer MLF med, hvordan vi kan blive bedre til at invitere og formidle til mennesker i udsatte positioner. I det arbejde har museets inspektører også gjort nye erkendelser, som har betydning for, hvordan vi forstår og praktiserer dannelsesbegrebet.

Ovenstående citat er et udsagn fra en institutionsleder, der gæstede en udstilling på museet, dvs. en borger der *ikke* er i det, man typisk ville karakterisere som *udsat* position, men måske tværtimod en gæst, vi traditionelt ville beskrive som ressourcestærk. Vi ville derimod forvente, at citatet stammede fra en resourcesvag. Vi opererer ud fra fordomme om, at det kun er udsatte grupper, der keder sig på museum. Vi tager altså fejl af mange grupper på én gang.

Én af de første erkendelser, vi må gøre, er, at målgrupper har fællestræk og måske tænker mere ens om museer. Når vi arbejder med målgrupper, risikerer vi altså at rekonstruere en forskellighed, en ulighed, allerede ved at udpege og identificere en særlig gruppe som *udsat*. Omvendt kan vi heller ikke undvære målgruppebegrebet, fordi det netop giver mulighed for at rette os mod personer ramt af ulighed. Vi har brug for at lære hinanden bedre at kende på tværs af fagprofessionelle og målgrupper. Første skridt mod arbejdet med *tilgængelighed* og *anvendelighed* er *genkendelighed*.

Teamwork—for at bygge en gravhøj, må man samarbejde. Det er en lang en proces at lære. Rammerne skal være til det. Bl.a. måtte vi fjerne læreren som det første. Her er 3. klasse i gang med at udforske stenalderen på feltstationen i Rødhavn. Formålet var at diskutere hvordan man i stenalderen, kontra i dag gør bestemte ting når folk dør. Mange børn har erfaringer med at gå til begravelse, hvad end det er en farmor eller et hamster, har mange fået noget med i graven. Måske en tegning eller blomst. I stenalderen fik mange mad, smykker eller våben med. (MLF)

Kritik på trapperne

Næste skridt er det kritiske selvblik på strukturer som rammer og indhold. Vi må være nysgerrige på: Hvor er der benspænd? Hvor kan vi finde håndsrækninger? Kan benspænd forhindres, eller skal de kompenseres eller bruges konstruktivt?

Hvis man som gæst ikke på forhånd mestrer museets regler for god opførsel (eller de regler man tror, der er), kan det for den enkelte indebære en risiko for at føle sig udstillet. Det kan også være mindelser om en kedelig museumsekskursion fra skoletiden, der får en til at undgå museet.

Trapperne kan for nogen være en fysisk udfordring og for andre en mental, da de kan være et signal til nogle om, at her er der særlige regler. Ligesom man automatisk hvisker, når man går ind i en kirke, for det er vel sådan, man skal opføre sig kirken?

Mange museer er lykkedes med at gøre deres udstillinger attraktive og oplevelsesorienterede, så mange forskellige grupper bliver tiltrukket. Men det er ikke altid en mulighed, da den slags ofte kan være ressourcekrævende og tunge produktioner, som ikke så let kan omstilles til de erfaringer, man gør sig hen ad vejen. Mindre kan også gøre det, måske med et iøjnefaldende narrativ, som en personbåren fortælling: en fortællelevært. Eller måske trapperne kan laves om til klatrestativ, så det inviterer børn til at kolonisere dem, eller måske trapperne skal iscenesættes og tænkes som en del af udstillingens kulisse?

I projektet Kulturens Rige har vi eksperimenteret at stille pensler og tomme lærreder til rådighed på væresteder for udsatte unge. Der skulle dog lige en kru-sedulle til, en tegnet blomst på det tomme lærred, før de unge selv turde begynde at male. Nogle foretrak blyant, andre at stå med ryggen til. Der er tonsvis af sociale forhold knyttet til deltagelse – det er ikke bare noget, man gør! Derfor skal vi hele tiden være kritiske overfor selv små ting, som hvor og hvordan deltageren kan blive set af de andre (eller af den voksne eller andre gæster på museet), akustik, rumtemperatur, formidlerens stemmeleje... rammerne er overalt og har betydning.

Venskab—i 2020 forhindrede Corona mange familie med rødder udenfor Danmark, at de kunne rejse hjem til deres familier i skolernes sommerferie. I et samarbejde med helhedsplanerne, afviklede museet en række aktiviteter, bl.a. på Frilandsmuseet i Maribo De Gamle Huse (Lolland-Falster Folketiden, 2020)

Perspektiver

Kulturhistorien som fælles tredje – undring som fællesskaber

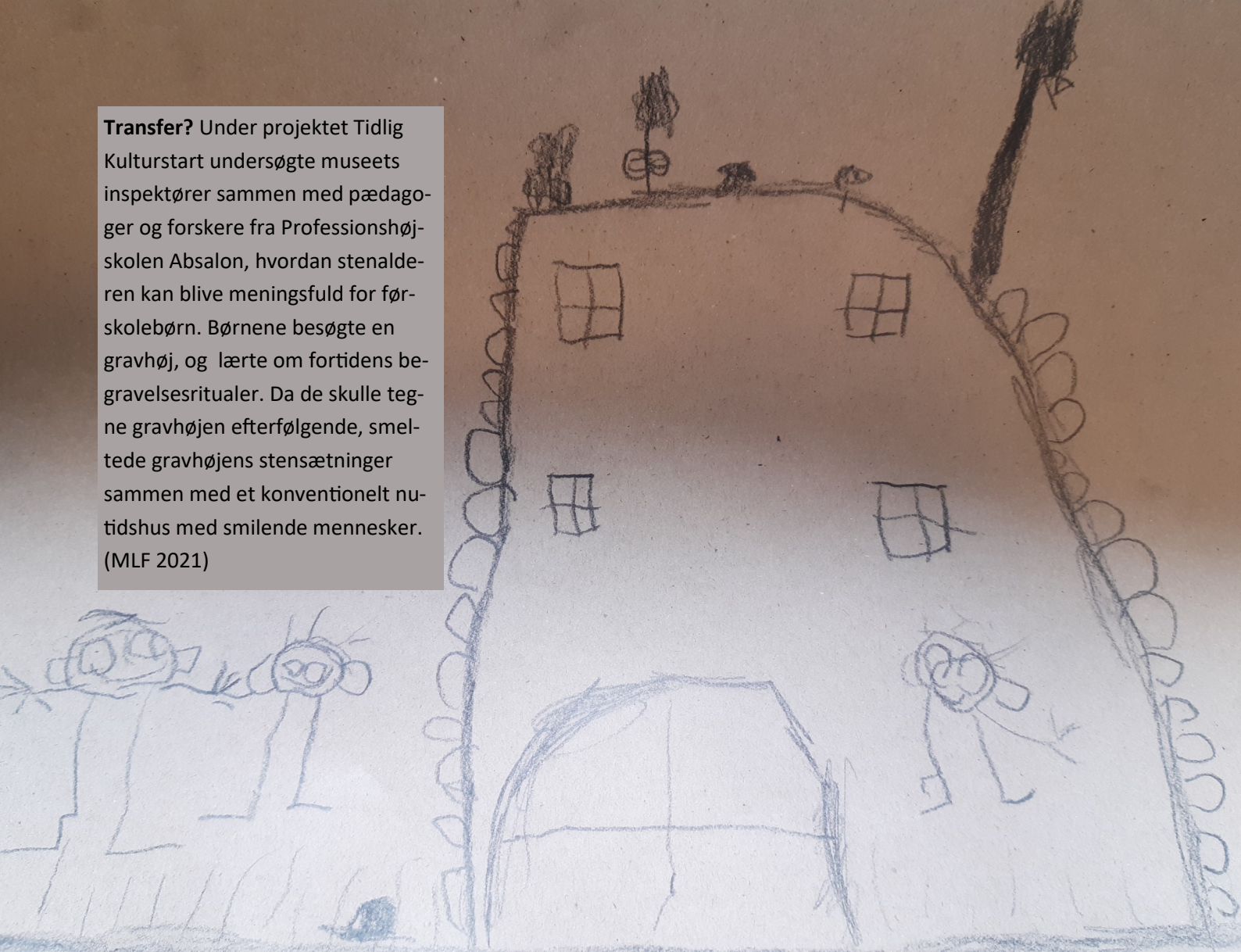
Arbejdet med dannelse og *museum for alle* har smittet af med nye indtryk og pædagogiske orienteringer. En nysgerrighed er bl.a. opstået omkring, hvordan kulturhistorien kan komme til både at spille en positiv rolle for individuelle dannelses- og erkendelsesprocesser og samtidig være et fælles tredje i en repræsentationskrisetid, dvs. i en hverdagsverden hvor både den værdimæssige og ontologiske (sikkerhedsmæssige) orden er under kraftig påvirkning (disruption) f.eks. i forhold til køn, klima, corona og krigen i Ukraine.

Fortiden er et stort erfaringskatalog, som vi kan sætte i forbindelse med nutidens dilemmaer. Det fællesskabende er ikke nødvendigvis svaret eller resultatet, men undringen, spørgsmålet eller frustrationen over utilfredsstillende eller uværdige forhold. Ved at perspektivere fortidens kilder kan vi undersøge, hvor det gik godt eller galt, diskutere muligheder i *hvad nu, hvis ...* eller reflektere sammen over, hvad vi genkender – og diskutere, hvor vi er uenige. Vi kan diskutere det holdningsbaserede hos den enkelte, men det væsentlige kan vi ikke argumentere imod: Fortiden skete. Fodaftryk blev sat, borge brændt, og skæbner levede deres liv, som vi gennem kilderne kan få indblik i. Det er ikke fiktion, det skete virkeligt, hvad end det handler om de første indvandrende mennesker, slavehandel, besættelse eller ændringer i kønnenes skiftende muligheder for uddannelse og arbejde. Og dét har betydning for den verden, vi i dag lever i, og de konkrete muligheder, den enkelte har. Kilderne tilfører noget særligt, som vi ikke finder andre steder: autenticitet. Det kan bruges til at give bundklang og resonans, når vi f.eks. viser, hvordan (dansk) kultur er dynamisk og foranderlig: De vilkår, den enkelte lever under i dag, har engang været anderledes, og kan en dag ændres.

Historie er **performance** - Som del af MLF-projektet KulTure, arbejdede en gruppe piger med ikke-vestlig baggrund med deres boligområdes historie. Vi fik dem til at producere denne skulptur, hvor alle verdens religioner er symboliseret på samme klode. I projektet KulTure mødte pigerne museumsinspektører og arkæologer, som de udviklede et tegnefilmsmanuskript sammen med.

Transfer? Under projektet Tidlig Kulturstart undersøgte museets inspektører sammen med pædagoger og forskere fra Professionshøjskolen Absalon, hvordan stenalderen kan blive meningsfuld for førskolebørn. Børnene besøgte en gravhøj, og lærte om fortidens begravelsesritualer. Da de skulle tegne gravhøjen efterfølgende, smeltede gravhøjens stensætninger sammen med et konventionelt nutidshus med smilende mennesker. (MLF 2021)

Historie som performance

Dannelse og historieforståelse knytter sig til den enkeltes identitet og sociale liv. Men der er ikke en 1:1 transfer af kulturhistorisk viden fra museum til gæst. Historie som noget individuelt forankret er en kommunikativ og socialt orienteret proces, hvor mange fortidsspor og symboler bevæger sig i det skjulte. Eksempelvis når vi bruger udtrykket "dansk kultur" eller taler om, at noget er "særligt dansk" – eller når vi ikke siger det højt, men tager det for givet.

Aktuelle værdikampe som køn og opgøret med kolonitiden viser forskellige historieopfattelser og positioneringer, der får megen næring af, hvordan det kommunikeres og modtages. Historieforståelsen er også en social og kommunikativ proces. Derfor kan vi prøve at beskrive historie eller måden, vi fortolker og erkender fortiden på, som en performativ praksis: Det er noget, der kommer til live, når det kommer til udtryk, og som er dynamisk og foranderligt, afgrænset og afgrænsende. Fortiden dukker op alle steder i vores sprog og symboler, bruges som referencer og politiske legitimeringer. Historien er en kampplads på politiske niveauer og sociale platforme. Men kan den også være til stede på det intime plan? Kan vi tale om at *performe historie* som en dynamisk metode til at identificere og afgrænse os selv?

Håbet er, at vi kan lære at arbejde med *historisk performance* i en pædagogisk praksis som formidling til ikke kun børn og unge i udsatte positioner, men også med andre grupper, for at skabe et kulturhistorisk fælles tredje omkring undring og nysgerrighed på, hvor hverdagens strukturer kommer fra. I arbejdet med at nå nye målgrupper har vi også muligheden for at finde nye perspektiver, som vi også kan anvende til at formidle til de "gamle" målgrupper.

MUSEUM LOLLAND – FALSTER

LINDHOLM
INDEFRA

HELHEDSPLAN
LOLLAND

Litteratur

Når børns møde med kunst bliver en del af den demokratiske dannelse (2021); Pædagogisk Extrakt nr. 19 2021 (temanummer "Pædagogik og demokrati")

Proceshåndbog for aktionslæring i dagtilbud (2021); Legekunsten, Kulturprinsen udviklingscenter for børne- og ungekultur

Kulturskole-manifestet (2020); Kulturskolen som inkluderende kraft i lokalsamfundet, Norsk Kulturskoleråd

Den nationale brugerundersøgelse 2020 (2020); Slots- og Kulturstyrelsen

DET KULTURHISTORISKE MUSEUM SOM UNDERVISNINGSRESSOURCE - Et casestudie af historieundervisning og pædagogiske koblingsdannelser mellem klasse- rum og museum (2019); Ph.d.-afhandling v. Jensen, Margit Eva, Aarhus Universitet og Københavns Professionshøjskole, juli 2019

HVEM ER MUSEERNES IKKE-BRUGERE? (2018); Jessen, Line Bjerregaard: Kulturministeriet Slots- og Kulturstyrelsen

Historieundervisning som erindringsarena. Brug af historie, sprog og religion til etnisk adskillelse og konstruktion af en umulighedsdiskurs i Bosnien- Hercegovina (2019); Ph.d.-afhandling v. Gundersen, Selma Bukovica: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.